

VPLYV SOCIÁLNO-DEMOGRAFICKÝCH FAKTOROV NA VÝSKYT KONTAKTOVÝCH JAVOV V REČI SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ŠPANIELSKU

MONIKA BARANCOVÁ* – JANA BÍROVÁ* – ZDENA KRÁĽOVÁ**

Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava*

Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra**

BARANCOVÁ, Monika – BÍROVÁ, Jana – KRÁĽOVÁ, Zdena: The impact of socio-demographic factors on the occurrence of inter-lingual phenomena in the speech of Slovaks living in Spain. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2018, Vol. 69, No 2, pp. 175 – 186.

Abstract: This paper follows the tradition of sociolinguistic research of speech and it aims to examine the impact of some socio-demographic variables on the occurrence of the inter-lingual phenomena in Slovak utterances of Slovak immigrants in Spain. It is based on the theory of language contacts and focused on a synchronic aspect of the issue.

Keywords: inter-lingual contacts, interference, code switching, Slovak, Spanish

1. ÚVOD

Podľa údajov Španielskeho štatistického úradu (2015) žije v súčasnosti v Španielsku 6 658 prisťahovalcov zo Slovenska, čo predstavuje 0,14 % tamjšieho obyvateľstva pochádzajúceho za zahraničím. Počet Slovákov v Španielsku sa začal výraznejšie zvyšovať po vstupe Slovenska do Európskej únie v roku 2004 a v súčasnosti ich najviac žije v Katalánsku.¹ Napriek tomu, že v Španielsku fungujú viaceré slovenské spolky a združenia, ako *Associació Casa Eslovaca – Koliba, Slovakia – Asociación Slovákovi a Čechovi, Club de checos y eslovacos* a najnovšie aj *Krajanský spolok Čechov a Slovákov v Astúrii*, podľa našich skúseností sa Slováci medzi sebou výrazne nezdržujú, naopak, snažia sa rýchlo adaptovať a začleniť do tamjšieho života.

Počet výskumov zaoberajúcich sa medzijazykovými kontaktmi narastá, čo je prirodzený dôsledok intenzívnejšieho spolužitia kultúr, rás a jazykov rôzneho pôvodu. Zameranie štúdií sa postupne mení z pôvodného štrukturalisticko-systémového prístupu na sociolingvistický prístup, čo, okrem iného, prinieslo zmeny aj vo výskume medzijazykových kontaktov. V rámci synchronného hľadiska sa výsledky jazykových kontaktov chápu ako aktívne javy, ktoré vznikajú v kontaktovej situácii a sú pozorovateľné v reči bilingválnych hovoriacich. Pri diachrónnom aspekte sa uvažuje aj o prvkoch, ktoré sa do jazykového systému dostali ako výsledok procesu integrácie. Jazykový kontakt slovenčiny a španielčiny je pomerne nedávny jav, preto zatiaľ

¹ Podľa <http://www.ine.es>

nie je adekvátne skúmať ho z diachrónneho pohľadu. V štúdii sa preto zameriavame na synchronnú analýzu kontaktných javov, ktoré je možné pozorovať v reči Slovákov žijúcich v Španielsku, napr. *Ja napríklad, keď si pustím stufu, tak ja mám zarosené všetky sklá.* (Špan. *estufa* – ohrievač).

1.1 Jazykové kontakty

Termín jazyková interferencia sa v teórii vyučovania cudzích jazykov vymedzuje ako záporný vplyv materinského jazyka na osvojovanie si cudzieho jazyka (Kráľová, 2011). Uriel Weinreich (1979, s. 22) definuje interferenciu ako „prípady odkláňania sa od normy niektorého z jazykov, ktoré sa vyskytujú v reči bilingvistov ako dôsledok jazykového kontaktu“. Maitena Etxebarria Arostegui (2002) považuje za základné znaky individuálneho bilingvizmu:

- autonómiu kódov (tá však nie je vždy absolútna, pretože bilingválne osoby v určitých momentoch miešajú prvky materinského a cudzieho jazyka);
- alternáciu kódov;
- preklad (v zmysle schopnosti vyjadriť tie isté významové obsahy vo viacerých jazykoch).

Einar I. Haugen (1956) hovorí o troch rôznych stupňoch difúzie charakteristík jedného jazykového systému do iného jazykového systému, od nulovej až po úplnú integráciu, uprostred ktorých stojí interferencia. V našom výskume sa prikláňame k chápaniu interferencie ako neintencionálneho odklonu od synchronnej normy jazyka vyskytujúceho sa v cudzojazyčnom prejave viacjazyčných jednotlivcov.

Na rozdiel od jazykovej interferencie alternácia kódov („code-switching“) alebo „alternatívne používanie dvoch alebo viacerých jazykov v tom istom prehovore alebo konverzácii“ (Grosjean, 1982, s. 145) je intencionálny jav, ktorý sa môže prejavovať od úrovne morfémy až po celú výpoveď. Vyskytuje sa u bilingvistov, ktorým ich pragmatické schopnosti umožňujú vyberať si medzi jedným alebo druhým jazykom vzhľadom na komunikačnú situáciu (Cortés Moreno, 2001). Prepínanie kódov je ovplyvnené množstvom faktorov od vyjadrenia sociálnej či etnickej príslušnosti až po prejav istej pohodlnosti (Bírová a kol., 2016).

Podľa úrovne jazykovej štruktúry, na ktorej alternácia prebieha, rozlišuje Jozef Štefánik (2000, s. 72) tri typy alternácie kódov:

- intrasentenčná (vnútrovetná): *Španielske jedlo, španielska kultúra, tá dieta mediterránea.* (slov. stredomorská kuchyňa).
- intersentenčná (medzivetná): *Son pasotas. Vieš, že pasan de todo.* (slov. Sú to ignoranti. Vieš, že kašľú na všetko.).
- extrasentenčná (mimovetná): *Ty si začala písať v šiestich rokoch, no?* (slov. nie).

Kontakt v oblasti jazykových systémov materinského a cudzieho jazyka prebieha na širokom pozadí jazykových a mimojazykových súvislostí (Sabol, 1993), ktoré

sú súčasťou jazykového vývoja jednotlivca. Tieto vplyvy treba pokladať za viac či menej permeabilné, vzájomne sa ovplyvňujúce (Kráľová, 2009) a možno ich klasifikovať ako:

1. lingválne (internolingválne) faktory – viazané na jazykový systém, resp. na jazykový znak (Sabol, 1993) na vertikálnej osi:
 - a) intralingválne faktory – viazané na jazykový systém;
 - b) paralingválne faktory – temporálne javy čiastočne viazané na jazykový systém;
 - c) extralingválne faktory – permanentné javy neviazané na jazykový systém;
2. komunikačné (externolingválne) faktory – viazané na komunikáciu na horizontálnej osi:
 - a) intrakomunikačné faktory – viazané na jazykovú komunikáciu;
 - b) parakomunikačné faktory – temporálne javy čiastočne viazané na jazykovú komunikáciu;
 - c) extrakomunikačné faktory – permanentné javy neviazané na jazykovú komunikáciu.

Za najvplyvnejšie faktory sú všeobecne považované parakomunikačné faktory – vek začiatku učenia sa cudzieho jazyka, zvyčajne v súvislosti s hypotézou kritického obdobia (Lenneberg, 1967), pobyt v cudzojazyčnom prostredí, resp. komunikačná interakcia s cudzojazyčnými hovoriacimi, ale aj ovládanie iných, najmä príbuzných cudzích jazykov ako intrakomunikačná premenná (Kráľová, 2009).

2. METODICKÉ OSOBITOSTI PREDMETU POZORNOSTI

Cieľom výskumu bolo pomocou sociolingvistickej analýzy zistiť vplyv vybraných sociálno-demografických premenných na výskyt medzijazykových kontakto- vých javov v slovenskom ústnom diskurze slovenských prisťahovalcov na území Španielska.

2.1 Výskumné metódy

Prvou použitou (kvantitatívnu) výskumnou metódou bol dotazník (Príloha č. 1) ústne administrovaný a nahrávaný v období od 22. mája 2015 do 8. novembra 2015, ktorým sme získali základné sociálno-demografické údaje o respondentoch. Po verifikácii vhodnosti respondentov pre náš výskum (kapitola 2.3.) sme realizovali druhú (kvalitatívnu) výskumnú metódu – pološtruktúrovaný rozhovor (Prílohy č. 2 a č. 3), pomocou ktorého sme získali potrebný materiál na jazykovú analýzu, ale aj ďalšie dáta, ktoré dopĺňali a špecifikovali údaje získané dotazníkovou metódou.

Respondentov sme vopred informovali len o téme rozhovoru (ich život v Španielsku). Primárny cieľ rozhovoru (zistiť výskyt španielskych kontaktných javov v ich slovenskom ústnom prejave) sme im oznámili až po skončení rozhovoru. Pri rozhovore sme sa usilovali o vytvorenie uvoľnenej atmosféry a o čo najmenšiu mieru zasahovania do odpovedí, aby sme zachytili rečové prejavy respondentov v čo najprirodzenejšej forme. Použili sme rôzne zoznamy otázok pre dospelých (Príloha č. 2) a pre deti (Príloha č. 3), ktoré obsahovali rovnaký počet položiek, ale niektoré boli prispôbené veku respondentov. Každý rozhovor trval približne 20 minút a na základe predchádzajúceho súhlasu respondentov bol nahrávaný na diktafón.

Transkripciou rozhovorov sme vytvorili výskumný korpus, ktorý sme analyzovali s cieľom identifikovať javy vznikajúce jazykovým kontaktom slovenčiny a španielčiny. Metódou štatistickej analýzy sme zisťovali absolútnu a relatívnu početnosť kontaktných javov v rečových prejavoch respondentov.

2.2 Výskumný materiál

Zisťované sociálno-demografické údaje (vek, regionálny pôvod, vzdelanie, počet ovládaných jazykov a dĺžka pobytu v Španielsku) predstavujú v našom prípade nezávislé premenné s potenciálnym vplyvom na závislú premennú – výskyt kontaktných javov.

Pri kategorizácii premennej „vek“ sme prihliadli na dolnú a hornú vekovú hranicu v skupine respondentov. Pri premennej „regionálny pôvod“ sme ako kategórie zvolili tri geografické časti Slovenska – západné, stredné a východné Slovensko. Pre respondentov, ktorí sa narodili v Španielsku alebo od raného detstva vyrastali v Španielsku, sme vytvorili kategóriu „Španielsko“.

Kategórie premennej „vzdelanie“ sme vymedzili podľa stupňov slovenského školstva, pričom sme zohľadnili ekvivalenciu školských systémov, keďže viacerí respondenti študovali v Španielsku. Do úvahy sme brali najvyšší doterajší ukončený stupeň vzdelania. Premenné „počet ovládaných jazykov“ a „dĺžka pobytu v Španielsku“ sme kategorizovali podľa špecifikácie respondentov.

Jazykový korpus získaný pomocou pološtruktúrovaného rozhovoru tvoril prepis rozhovorov s respondentmi v celkovom trvaní 23 hodín a rozsahu 112 818 slov. Detegované kontaktné jazykové javy predstavujú závislú premennú, ktorá sa realizuje prostredníctvom svojich variantov: alternácie kódov a jazykovej interferencie.

2.3 Výskumná vzorka

Výskumnú vzorku respondentov (87 Slovákov žijúcich v Španielsku) sme získali na základe dostupnosti metódou tzv. snehovej gule – postupným získaním prvých respondentov a ich odporúčaním na ďalšie kontakty. Podľa údajov Španielskeho štatistického úradu (2015) žije najviac registrovaných Slovákov v autonómnych oblastiach Katalánsko, Valencia, Kanárske ostrovy, Baleáry, Andalúzia a Madrid, preto sme sa pri získavaní výskumnej vzorky sústredili najmä na tieto oblasti. Po-

merne veľkú časť respondentov sa nám podarilo nájsť cez sociálne siete vďaka spomínaným spolkom a združeniam v Španielsku. Ďalšími spôsobmi bolo oslovenie známych, priateľov a Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Madride.

Do výskumu sme zaradili len respondentov, ktorí ovládajú španielčinu a majú minimálne 5 rokov. Na základe viacerých výskumov (napr. Kapalková, 2009) je možné až v tomto veku považovať vývoj reči za viac či menej ukončený a identifikovať odchýlky v cudzojazyčnom kóde. Konečná vzorka respondentov predstavuje 1,31 % z celkového množstva 6 658 Slovákov žijúcich v Španielsku (<http://www.ine.es/inebmenu>).²

Respondenti pochádzali z 15 provincií patriacich 8 autonómnym oblastiam Španielska:

1. Katalánsko (21,8 %),
2. Valencia (20,7 %),
3. Andalúzia (21,8 %),
4. Madrid (21,8 %),
5. Baleáry (7,0 %),
6. Kanárske ostrovy (2,3 %),
7. Kantábria (2,3 %),
8. Baskicko (2,3 %).

3. INTERPRETÁCIE A ZOVŠEOBECNENIA

Výskumnú vzorku (87 respondentov) tvorilo 19,5 % mužov a 80,5 % žien.³ Najpočetnejšiu skupinu tvorili študenti vysokých škôl v Španielsku a absolventi španielskych univerzít, ktorí ostali v Španielsku, či absolventi našich univerzít, ktorí po skončení školy odišli do Španielska, vo veku 21 – 30 rokov (Tabuľka č. 1).

Tabuľka č. 1: Rozloženie respondentov podľa veku

VEK	POČET	%
5 – 20	8	9,2
21 – 30	50	57,5
31 – 40	21	24,1
41 – 55	8	9,2
SPOLU	87	100

Najviac respondentov pochádzalo zo stredného Slovenska a najmenej z východného Slovenska (Tabuľka č. 2). Osem respondentov sa narodilo v Španielsku alebo tu vyrastali od raného detstva.

² W. Labov vo svojom výskume použil vzorku 0,025 % skúmanej populácie (Moreno Fernández, 2015, s. 313).

³ Z údajov Španielskeho štatistického úradu (2015) vyplýva, že z celkového počtu Slovákov v Španielsku je 39,6 % mužov a 60,4 % žien.

Tabuľka č. 2: Rozloženie respondentov podľa regionálneho pôvodu

PÔVOD	POČET	%
západné Slovensko	29	33,3
stredné Slovensko	33	38,0
východné Slovensko	17	19,5
Španielsko	8	9,2
SPOLU	87	100

Najväčšiu skupinu respondentov tvorili ľudia s ukončeným vysokoškolským vzdelaním (Tabuľka č. 3).

Tabuľka č. 3: Rozloženie respondentov podľa ukončeného vzdelania

Ukončené vzdelanie		
VZDELANIE	POČET	%
materská škola	5	5,8
základná škola	13	14,9
SOŠ	11	12,6
gymnázium	5	5,8
VŠ	53	60,9
SPOLU	87	100

Väčšina respondentov (66,7 %) deklarovala znalosť štyroch až šiestich jazykov vrátane slovenčiny a španielčiny (Tabuľka č. 4).

Tabuľka č. 4: Rozloženie respondentov podľa ovládaných jazykov

POČET JAZYKOV	POČET	%
1 – 3	19	21,8
4 – 6	58	66,7
viac než 7	10	11,5
SPOLU	87	100

Najviac respondentov žije v Španielsku menej ako päť rokov a najmenej respondentov viac než 11 rokov (Tabuľka č. 5).

Tabuľka č. 5: Rozloženie respondentov podľa dĺžky pobytu v Španielsku

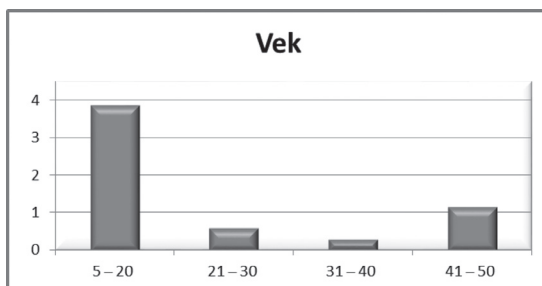
DĹŽKA POBYTU V ŠPANIELSKU	POČET	%
0 – 5	38	43,7
6 – 10	35	40,3
viac než 11	14	16
SPOLU	87	100

Dáta zistené pomocou dotazníkov sme usúvzťažnili s počtom kontaktných javov detegovaných v rečových komunikátoch respondentov (spolu 675). Celková jazyková produkcia je vyjadrená počtom slov v produkcii každého respondenta počas pološtruktúrovaného rozhovoru (spolu 112 818). Absolútna početnosť je počet kontaktných javov v prejave každého respondenta. Relatívnu početnosť kontaktných javov, ktorá je daná podielom jednotlivých početností a rozsahu súboru, sme vypočítali podľa vzorca $Cr = \frac{Ca \times 100}{P}$ a vyjadrili v percentách. Ca je absolútna početnosť kontaktných javov danej kategórie respondentov a P je celková jazyková produkcia celej skupiny respondentov (Markechová a kol., 2011).

Pri premennej „vek“ sa pri početnosti kontaktných javov ukázali značné rozdiely medzi jednotlivými kategóriami. Najvyššia relatívna početnosť bola zaznamenaná v skupine respondentov od 5 do 20 rokov (Tabuľka č. 6, Graf č. 1), čo je možné odôvodniť aj tým, že mnohí respondenti z tejto kategórie sa buď v Španielsku narodili, alebo tam vyrastali od raného detstva. Vplyv španielskeho jazyka na slovenský jazyk v ich rečovej produkcii je preto výraznejší ako vo vyšších vekových kategóriách.

Tabuľka č. 6: Početnosť kontaktných javov podľa veku

vek	5 – 20	21 – 30	31 – 40	41 – 55
jazyková produkcia	1702	74140	26826	10150
absolútna početnosť	65	427	69	114
relatívna početnosť	3,82 %	0,56 %	0,26 %	1,12 %

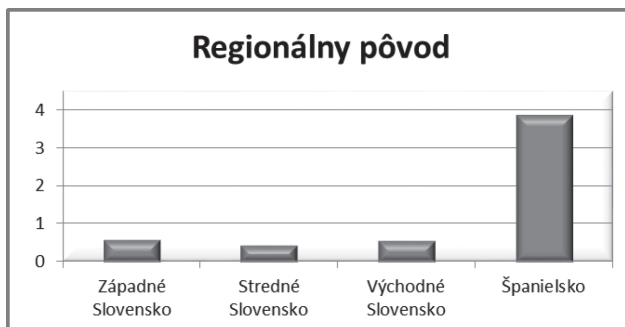

Graf č. 1: Relatívna početnosť kontaktných javov (%) podľa veku

Relatívna početnosť kontaktných javov je pri premennej „regionálny pôvod“ najvyššia v kategórii „Španielsko“, kde sme zaradili respondentov, ktorí sa narodili alebo vyrastali v Španielsku (Tabuľka 7, Graf č. 2). Relatívna početnosť v tejto kategórii je rovnaká ako v kategórii „5 – 20“ pri premennej „vek“, čo reflektuje ich významnú koreláciu. Táto skupina predstavuje infantný typ bilingvizmu, čiže simultánne osvojovanie si oboch jazykov od narodenia, resp. raného detstva. Relatívna početnosť kontaktných javov v ostatných kategóriách respondentov pôvodom zo Slovenska je pomerne nízka a podobná vo všetkých troch skupinách.

Tabuľka č. 7: Početnosť kontaktných javov podľa regionálneho pôvodu

pôvod	Západné Slovensko	Stredné Slovensko	Východné Slovensko	Španielsko
jazyková produkcia	43645	47809	19662	1702
absolútna početnosť	257	220	133	65
relatívna početnosť	0,59 %	0,46 %	0,68 %	3,82 %

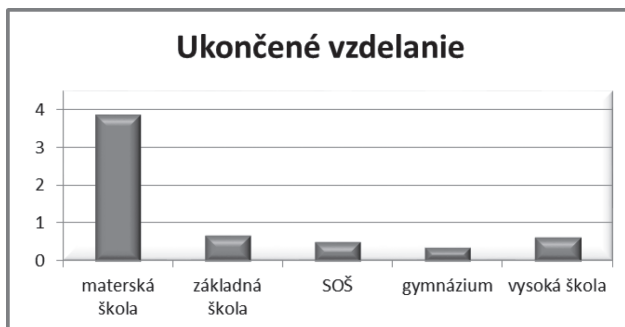

Graf č. 2: Relatívna početnosť kontaktných javov (%) podľa regionálneho pôvodu

Pri premennej „ukončené vzdelanie“ (Tabuľka č. 8, Graf č. 3) je najvyššia relatívna početnosť u respondentov s ukončenou materskou školou, čo kopíruje zistenia pri predchádzajúcich premenných – „vek“ a „regionálny pôvod“.

Tabuľka č. 8: Početnosť kontaktných javov podľa ukončeného vzdelania

vzdelanie	materská škola	základná škola	SOŠ	gymnázium	vysoká škola
jazyková produkcia	1702	13253	14882	4999	77982
absolútna početnosť	65	82	69	16	443
relatívna početnosť	3,82 %	0,62 %	0,46 %	0,32 %	0,57 %

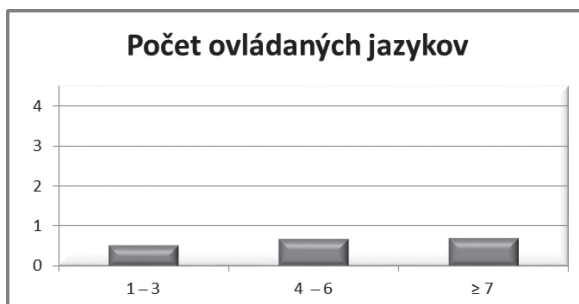

Graf č. 3: Relatívna početnosť kontaktných javov (%) podľa ukončeného vzdelania

Pri premennej „počet ovládaných jazykov“ mierne stúpa relatívna početnosť kontakto-
vých javov s narastajúcim počtom ovládaných jazykov (Tabuľka č. 9, Graf č. 4).

Tabuľka č. 9: Početnosť kontakto-
vých javov podľa počtu ovládaných jazykov

počet ovládaných jazykov	1 – 3	4 – 6	viac než 7
jazyková produkcia	21512	74564	16742
absolútna početnosť	103	463	109
relatívna početnosť	0,48 %	0,62 %	0,65 %

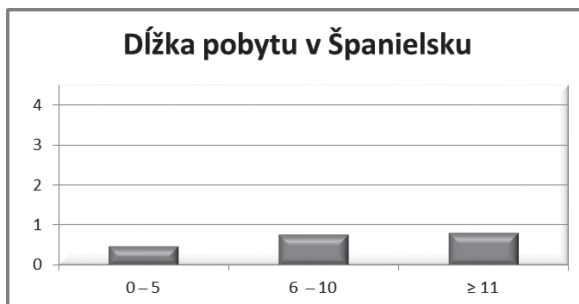

Graf č. 4: Relatívna početnosť kontakto-
vých javov (%) podľa počtu ovládaných jazykov

Pri premennej „dĺžka pobytu v Španielsku“ vidieť v súvislosti s výskytom kontakto-
vých javov stúpajúcu tendenciu (Tabuľka č. 10, Graf č. 5). Najmenej kontakto-
vých javov sa vyskytlo u respondentov, ktorí žijú v Španielsku menej ako 5 rokov,
a najvyšší počet kontakto-
vých javov bol zistený v reči respondentov, ktorí tam žijú
viac ako 11 rokov. Možno teda konštatovať, že dĺžka pobytu v cudzojazyčnom prostre-
dí pozitívne koreluje s výskytom cudzojazyčných prvkov v komunikácii hovoriaceho.

Tabuľka č. 10: Početnosť kontakto-
vých javov podľa dĺžky pobytu v Španielsku

dĺžka pobytu v Španielsku	0 – 5	6 – 10	viac než 11
jazyková produkcia	49287	46747	16784
absolútna početnosť	215	333	127
relatívna početnosť	0,44 %	0,71 %	0,76 %

Graf č. 5: Relatívna početnosť kontakto-
vých javov (%) podľa dĺžky pobytu v Španielsku

4. ZÁVERY

Viac ako polovica respondentov v našom výskume bola vo veku 20 – 30 rokov s ukončeným vysokoškolským vzdelaním a väčšina z nich žila v Španielsku menej ako 10 rokov. V ich ústnej slovenskej produkcii sme detegovali 675 kontaktných javov zo španielskeho jazyka. Vypočítali sme ich relatívnu početnosť s ohľadom na distribúciu respondentov podľa daných sociálno-demografických premenných. Najvyšší výskyt kontaktných javov bol vo vekovej skupine respondentov 5 – 20 rokov, z ktorých sa viacerí už narodili v Španielsku alebo tam žili od raného detstva. Analyzované parakomunikačné faktory „vek“, „pôvod“, „vzdelanie“ a „pobyt“ tak navzájom výrazne korešpondujú s pravdepodobnou dominanciou premennej „vek“. V najmladšej vekovej kategórii patrila väčšina respondentov k tzv. infantným bilingvistom, ktorí absolvovali španielske školské zariadenia a od raného veku vyrastali v španielskom jazykovom prostredí.

Ukázala sa mierna pozitívna závislosť medzi počtom kontaktných javov a faktorom „počet ovládaných jazykov“. Ovládanie ďalších cudzích jazykov nemusí mať na jazykovú kompetenciu len facilitatívny vplyv v podobe interkomprehenzie (Chovancová – Mešková, 2015). Tu je potrebné brať do úvahy aj genealogickú a typologickú príbuznosť daných jazykov.

Existuje nespočetne veľa synergických determinátorov jazykovej kompetencie a príčin ich variability. U jednotlivcov sa tieto premenné môžu kombinovať rôznym spôsobom a s rôznym výsledným efektom. Na druhej strane u jednotlivcov môžu pretrvávať určité konzistencie. Kvantifikácia, diagnostika a predikcia týchto vplyvov sú nevyhnutnými predpokladmi na vytvorenie stratégie rozvoja danej schopnosti či zručnosti. Preto je potrebný doplňujúci výskum, ktorý by sa podrobne zaoberal mierou vplyvu a vzájomným vzťahom všetkých činiteľov s využitím korelačnej analýzy na zistenie závislosti jednotlivých premenných a regresnej analýzy, ktorá by zistila vplyv jednotlivých nezávislých premenných na závislú premennú.

Bibliografia

BÍROVÁ, Jana – BARANCOVÁ, Monika – ŠIMKOVÁ, Zuzana. A note on terminology: bilingualism, plurilingualism and plurilingual intercultural competence or are we all plurilingual? In: *Xlinguae*, 2016, roč. 9, č. 2, s. 114 – 127.

CORTÉS MORENO, Max: Fenómenos originados por las lenguas en contacto: cambio de código, préstamo lingüístico, bilingüismo y diglosia. In: *Wenzao Journal*, roč. 15, 2001, s. 295 – 312.

ETXEBARRIA AROSTEGUI, Maitena: La diversidad de las lenguas en Espana. Madrid: Espasa 2002. 348 s.

GROSJEAN, François: Life with two languages: an introduction to bilingualism. Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1982. 370 s.

HAUGEN, Einar: Bilingualism in the Americas: A bibliography and research guide. Alabama: Publications of the American Dialect Society, 1956. 159 s.

CHOVANCOVÁ, Katarína – MEŠKOVÁ, Ľudmila: Multilingválne spracovanie informácií. Interkomprehenzia v cudzích jazykoch. Banská Bystrica: Belianum 2015. 92 s.

KAPALKOVÁ, Svetlana: Vývin reči. In: Základy logopédie. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava 2009. s. 115 – 135.

KRÁĽOVÁ, Zdena: Faktory anglickej fónickej kompetencie. Žilina: EDIS 2009. 74 s.

KRÁĽOVÁ, Zdena: Slovensko-anglická zvuková interferencia. Žilina: EDIS 2011. 101 s.

LENNEBERG, Eric H.: Biological foundations of language. New York: John Wiley and Sons 1967. 489 s.

MARKECHOVÁ, Dagmar – TIRPÁKOVÁ, Anna – STEHLÍKOVÁ, Beáta: Základy štatistiky pre pedagógov. Nitra: UKF 2011.

MORENO FERNÁNDEZ, Francisco: Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje. Barcelona: Aries, 2015. 407 s.

SABOL, Ján: K teórii jazykovej interferencie. In: Jazykovedný časopis, 1993, roč. 44, č. 2, s. 87 – 91.

Španielsky štatistický úrad. Dostupné na: http://www.ine.es/inebmenu/mnu_cifraspob.htm

ŠTEFÁNIK, Jozef: Bilingvizmus na pozadí dvoch morfológicky odlišných typov jazykov. Intenčný bilingvizmus u detí. Bratislava: Univerzita Komenského, 2000. 114 s.

WEINREICH, Uriel: Languages in contact: Findings and Problems. The Hague: Mouton Publishers, 1979. 160 s.

PRÍLOHA 1

Dotazník

1. Koľko máte rokov?
 - a. 5 – 20
 - b. 21 – 30
 - c. 31 – 40
 - d. 41 – 55
2. Odkiaľ pochádzate?
 - a. západné Slovensko
 - b. stredné Slovensko
 - c. východné Slovensko
3. Aké máte ukončené vzdelanie?
 - a. materská škola
 - b. základná škola
 - c. stredná škola
 - d. vysoká škola
4. Ktoré jazyky ovládáte (vrátane slovenčiny)?
5. Koľko rokov žijete v Španielsku?
6. Kde v Španielsku bývate?

PRÍLOHA 2

Otázky na rozhovor (pre dospelých)

1. Boli ste niekedy dlhší čas mimo Slovenska okrem Španielska? Kde a ako dlho?
2. Prečo ste sa rozhodli odísť do Španielska?
3. Čomu ste sa venovali predtým, ako ste odišli do Španielska?
4. Čomu sa venujete teraz?
5. Baví vás vaša práca?
6. Čo je náplňou vašej práce?

7. Čo vám najviac chýba zo Slovenska?
8. V ktorej krajine plánujete zostať?
9. Prečo sa chcete/nechcete vrátiť na Slovensko?
10. Čo bolo najťažšie na začiatku vášho pobytu?
11. Ako by ste opisali život v Španielsku?
12. Čo sa vám v Španielsku najviac páči?
13. Čo sa vám v Španielsku najmenej páči?
14. Máte so Španielskom aj nejakú negatívnu skúsenosť?
15. Ako vyzerá váš bežný deň?
16. Čo robievate cez víkendy?
17. Je pre vás ľahké vyjadrovať sa plynulo po španielsky?
18. Aký jazyk sa používa vo vašom okolí/v domácnosti/v práci?
19. V akých situáciách používate slovenčinu?
20. Žijú vo vašom okolí nejakí Slováci?
21. Stretávate sa so Slovákmi, čo žijú vo vašom okolí?
22. Poznáte nejaké miesta alebo komunity, kde sa združujú Slováci vo vašom okolí?
23. Všimli ste si niekedy, že máte problém vyjadrovať sa v slovenčine?
24. Ako sa to u vás prejavuje?

PRÍLOHA 3

Otázky na rozhovor (pre mládež)

1. Chodieváš často na Slovensko?
2. Čo sa ti na Slovensku najviac páči?
3. Chcel by si bývať na Slovensku?
4. Prečo by si chcel/nechcel bývať na Slovensku?
5. Akými jazykmi hovoríš?
6. Na akej škole študuješ?
7. V ktorom si ročníku?
8. Aké predmety máte v škole?
9. Ktorý je tvoj najobľúbenejší predmet a prečo?
10. Ktorý je tvoj najobľúbenejší učiteľ?
11. Aký je tvoj najobľúbenejší učiteľ?
12. Koľko hodín sa denne učíte?
13. Chodíš na nejaké krúžky?
14. Čo rád robieváš vo svojom voľnom čase?
15. Čo robieváš cez víkendy?
16. Aký je život v Španielsku?
17. Čo sa ti v Španielsku najviac páči?
18. Čo sa ti v Španielsku páči najmenej?
19. Je pre teba ľahké plynulo sa vyjadrovať po španielsky?
20. Akým jazykom sa hovorí u vás doma/v škole/vonku?
21. S kým sa rozprávaš po slovensky?
22. Poznáš nejakých Slovákov v Španielsku?
23. Stretávaš sa s nejakými Slovákmi?
24. Všimol si si, že máš niekedy problém vyjadrovať sa v slovenčine?